

Konsthantering 2019

Branschforum för konsthantering

21-22 oktober 2019
Prins Eugens Waldemarsudde, Stockholm

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 80 00
www.raa.se
registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2019
Konsthanterng Branschforum för konsthantering 2019

Foto på omslag och sidan 4: Staffan Eriksson
Text: Alissa Anderson och Mathias Strömer
Upphovsrätt för text och bild, om inget annat anges,
enligt Creative Commons licens CC BY, erkännande 4.0 Sverige.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/se>

Innehåll

INTRODUKTION	5
OM BAKGRUNDEN TILL BRANSCHFORUMET.....	6
WORKING TOGETHER IN THE FIELD OF ART HANDLING	8
TVÅ FALLSTUDIER I KONSTHANTERING.....	10
WORKSHOP: UTMANANDE KONSTHANTERING	13
KORTA INSPIRATIONSFÖREDRAG	18
PANELDISKUSSION: RESURSSMART?	20
PANELDISKUSSION: KONSTHANTERING OCH FRAMTIDEN	22
STUDIEBESÖK.....	26

Introduktion

Hantering av objekt är grundläggande för allt konst- och kulturarvsarbete.

Objekt flyttas, packas, installeras, monteras och magasineras. Riksantikvarieämbetet har sett behovet av att särskilt uppmärksamma branschens aktörer för att främja utveckling och samverkan kring konsthantering. Därför har vi för första gången någonsin arrangerat ett forum för de som arbetar med hantering av konst och kulturarv.

Vi var cirka 70 deltagare som samlades på Prins Eugens Waldemarsudde för att dela erfarenheter kring hantering, säkerhet, lån, bevarande och arbete med konstnärliga värden. Frågan om nätverkande i Sverige var central, särskilt då konferensens huvudtalare Marc Bongaarts uppmärksammade oss på att det finns välutvecklade nätverk i andra länder och internationellt. Konferensen pågick i två dagar. Under dag två gjordes studiebesök hos museer och hos andra konsthanteringsaktörer runt om i Stockholmsområdet.

Vi vill rikta ett stort tack till årets värd Prins Eugens Waldemarsudde, som inte bara bidrog med fantastiska miljöer och god mat under konferensen, utan även berikade innehållet med sina erfarenheter och fallstudier på plats. Museichef Karin Sidén tog öppet och varmt emot Riksantikvarieämbetets förfrågan om samarbete, och visade ett stort engagemang för områdets olika huvudteman. Museiteknikerna Lars Edelholm och Lars Engelhardt var tidiga i projektet med att påminna oss om den viktiga delen av konsthantering som handlar om att vara resurssmart ur såväl klimatperspektiv som ur ekonomiska perspektiv. Många tack också till alla institutioner, företag och enskilda som bidrog till programmet!

Konferensen och temat fick ett stort intresse redan innan anmälingen hade öppnat. Förfrågningar kom från olika typer av institutioner från hela landet, från såväl offentliga som privata aktörer, från de som arbetar med konst och från de som arbetar med kulturhistoriska objekt.

Denna rapport innehåller korta artiklar om programinslagen, skrivna av Riksantikvarieämbetets medarbetare.

Om bakgrunden till branschforumet

Våren 2017 fick Riksantikvarieämbetet ett breddat uppdrag med ett övergripande ansvar för museifrågor där myndigheten särskilt ska främja utveckling och samarbete på museiområdet. Riksantikvarieämbetet har länge haft ett starkt engagemang i samlingsförvaltning och riskhantering och har nu även frågor om utställningsverksamhet inom sitt uppdrag. Eftersom konsthantering berör såväl samlingsförvaltning som utställningsarbete, såväl det estetiska som det praktiska, har det varit ett naturligt område för myndigheten att förstå.

Titeln konsthantare är ovanlig, men konsthantering som arbetsområde berör många funktioner på museer och inom offentlig förvaltning. Konsthantare är professionella som utför praktiska arbetsuppgifter direkt kopplat till enskilda objekt eller till hela samlingar. De verkar på museer, i kulturhistoriska miljöer och i offentliga rum, på konsthallar, gallerier, i utställningar och magasin. Konsthantare arbetar nära registratorer, koordinators, konservatorer, curatorer, intendenterna och designerna. De har ett ansvar för att hantera objekten säkert, effektivt och i enlighet med överenskommelser. Konsthantarens uppgifter handlar ofta om emballering, montering och inramning av objekt, rumsförberedelse, installering och hängning, förflyttning, transport, uppackning, magasinering och riskhantering.

Objekten som konsthantare arbetar med kan ha olika sorters värde, roll och funktion. Det kan vara konstverk, kulturhistoriska föremål i samlingar, konsthantverk och även rekvisita och scenografi. Gemensamt är att objekt behöver hanteras i förhållande till deras värde, omvärldens krav och organisationernas mål och förutsättningar. Konsthantare behöver enskilt eller tillsammans med andra hitta lösningar på tillgänglighet, ljussättning, klimatövervakning, design, och säkerhet. Konsthantares uppgifter och ansvarsområden, praxis och system varierar mycket från institution till institution. Också titlar och ansvarsområden varierar.

Hantering av objekt på museerna ökar. Det kan vara magasinshyttar, tillgänglighetsarbete och mera frekventa lån i samband med allt mer komplicerade utställningar. Det innebär att riskerna för såväl

människor som för kulturarvet också ökar. Mer och mer av insatserna upphandlas och utförs av externa parter. För ett rikt och varierat kultur- och konstutbud med internationella tentakler in i och ut ur landet bör konsthanteringens varierade arbetsuppgifter utföras enligt god praxis. Därför har Riksantikvarieämbetet uppmärksammat behovet av branschmöten, diskussionsytor, metodstöd och kompetensutveckling.

"Mycket bra, givande och intressant konferens som fyllde ett verkligt behov!"

Deltagarkommentar från konferensens utvärderingsenkät

Working Together in the Field of Art Handling

Konferensen inleddes med ett föredrag av Marc Bongaarts som är chef för Collection Care Technicians på Stedelijk museum.

Stedelijk museum har sin huvudsakliga inriktning inom modern och samtida konst, design och fotografi, en institution som brukar anses vara central för förståelsen av modernismens kultur. Museet arbetar ofta direkt med konstnärer och har en omfattande verksamhet kring utställningar, in- och utlån, insamling och publikt arbete.

Collection Care Technician kan på svenska översättas till samlingsförvaltningstekniker eller samlingsförvaltare, men Marc menar att det är svårt med titlar. I USA är det vanligt med benämningar som preparator, mountmaker och art handler men dessa titlar är inte så övergripande som Marc tycker behövs.

I sin presentation berättar han att hans väg till att bli konsthantare var krokig och gick omvägen via möbelindustri, flygfrakt, foto-

Marc Bongaarts (till vänster) svarar på frågor från moderator Mathias Strömer.
Foto: Staffan Eriksson.

grafering och utställningsbygge innan han började som tillverkare av transportlådor på Stedelijk museum. Därifrån var vägen till att arbeta med att hantera objekt i museets samling inte lång.

Eftersom Stedelijk museum förvaltar objekt med höga konstnärliga och kulturhistoriska värden behöver museet ständigt kvalitetshöja sitt samlingsförvaltningsarbete för att förhindra skador. Det kan handla om att utveckla korrosionshämmande förvaringsmaterial eller utföra stresstester på transportlådor. Ett sådant utvecklingsprojekt handlade om att bygga upp kunskap kring hur vibrationer påverkar objekt under transport. Resultatet var en egenutvecklad teknisk lösning för att motverka vibrationer. Marc poängterar vikten av att ha ändamålmässiga testprotokoll för att verkligen veta att lösningarna fungerar innan de omsätts i praktik.

Marcs budskap till konsthanterare i Sverige är att nätverka och att alltid samarbeta med andra, inom och utanför den egna arbetsplatsen och allra helst tvärsektorielt. Marc är exempelvis engagerad i det internationella nätverket PACCIN, en förkortning som står för Preparation, Art Handling, Collections Care Information Network. Genom nätverket träffar han kollegor över hela världen med stor kunskap om att hantera konst och föremål, såväl i utställningar som i magasin och under transport.

Se mer

Se hela föredraget med Marc Bongaarts: <https://youtu.be/5df3okXC3Gs>.

Två fallstudier i konsthantering

Museets två tillfälliga utställningar som vi fick en se under konferensen visar på särskilt intressanta utmaningar ur konsthanteringens perspektiv. Lars Edelholm och Lars Engelhardt är båda museitekniker på Prins Eugens Waldemarsudde och som arbetat med utställningarna.

Edward Burne-Jones – Prerafaeliterna och Norden

För denna internationella utställning har det lånats in verk från viktiga europeiska konstinstitutioner. Många av dessa har aldrig tidigare visats i Sverige. Utöver nyckelverk av Burne-Jones är utställningen en imponerande studie av den senare fasen av Prerafaeliternas historia. I utställningen lyfts särskilt den djupa och varierade länken till nordiskt konstliv.

Lars Edelholm berättade utifrån sina erfarenheter av arbetet hur komplicerat lån av historisk originalkonst idag kan vara. Lånen kräver kompetens och ekonomi och utmanar dessutom möjligheterna till curatoriskt arbete. Lars betonade att lyckade låne- och konsthanteringsinsatser bygger på långvariga och goda kontakter mellan de inbladade parterna. Han hoppas på större samspel mellan svenska ledande institutioner för att betydelsefulla objekt från stora europeiska institutioner även framöver ska kunna visas och användas.

Ytterligare en utmaning som Lars talade om var logistik vid mottagandet av verken i de kulturhistoriska lokalerna. När försändelser av stora och tunga konstverk från många olika långivare anländer är det viktigt med tajming och med ett inkännande och öppet förhållningssätt till kurirerna.

Meta Isæus-Berlin – Nattlogik

Nattlogik är en omfattande retrospektiv utställning av en av den samtida svenska konstscenens centralgestalter: Meta Isæus-Berlin. Hennes konstnärskap spänner mellan skilda material som innefattar bland annat skulptur, installation, måleri och papper.

Lars Engelhardt berättade att en förutsättning för en bra process

Museiteknikern Lars Edelholm berättar om sitt arbete med utställningen *Edward Burne-Jones – Prerafaeliterna och Norden*. Foto: Mathias Strömer

Museiteknikern Lars Engelhardt berättar om arbetet med utställningen *Nattlogik*. Foto: Staffan Eriksson.

med hängning och installering är ett nära samarbete med konstnären. Särskilt komplicerade moment, som krävde en förståelse för verkens innebörd, var i anslutning till de installationer som innehöll vatten samt tredimensionella objekt som hängde från taket.

Via Lars rundvandring i utställningen fick deltagarna insikt i den komplicerade och breda kompetensen som krävs för platsspecifika lösningar. Bland annat krävs det att den som installerar ett verk har en kunskap om konstnärskapet. Det behövs även god kunskap om lokalernas styrkor och svagheter samt om hur publiken brukar agera i dem.

Det var tydligt att gränserna mellan verken och dess hantering inte enkelt kan översättas till metoder utan kräver erfarenhet och känsla.

"En bra uppslutning och fantastiskt att träffas och utbyta erfarenhet. Vi blev fint omhändertagna på Waldemarsudde och även att få inblick i deras verksamhet. Vi kan inspirera varann."

Deltagarkommentar från konferensens utvärderingsenkät

Museiteknikern Lars Engelhardt berättar om arbetet med utställningen *Nattlogik*.
Foto: Staffan Eriksson..

Workshop: utmanande konsthantering

Konferensens deltagare delades in i sex grupper för att diskutera och lösa specifika konsthanteringsfall. Syftet med workshoppen var att deltagarna skulle lära känna varandras olika ingångar till konsthanteringsområdet och gemensamt öva sig på att hitta olika perspektiv på komplicerade konsthanteringsfrågor.

Konsthantering i offentlig miljö

Alexandra Urefalk, samlingsregistrator på Statens konstråd presenterade en fallstudie i att hantera ett stort projekt i offentlig miljö. Gruppen hade många olika ingångar i frågan men deltagarna var ändå i huvudsak samstämmiga. Det blev en engagerad diskussion som handlade om utmaningarna kring inventering av offentlig konst och vilka aktörer som ansvarar för kostnaderna kring förvaltningen. Kommunikation med de i fallstudien inblandade institutionerna lyftes som en central utgångspunkt för att kunna reda ut ägarförhållanden och om vissa verk kan vara byggnadsanknutna.

En svensk myndighet i Oslo ska flytta till betydligt mindre lokaler. Innan flytten behöver de göra en översyn av den befintliga konsten.

Här finns verk som har deponerats av Nationalmuseum och Moderna museet samt en målning från ett museum i Bergen. Här finns även en mindre skulptur av Joan Miró som Peter Karlsson (myndighetschef) fått i gåva för sitt arbete att främja svensk innovation i Norge. På Lena Svenssons (controller) kontor har det i många år hängt en akvarellmålning med ett stillebenmotiv, signerad Lena S. På innergården står en skulptur av Asmund Arle väl förankrad på en betongsockel som är nergrävd på uteplatsen. På väggen i stora konferensrummet hänger en textil i 4 delar med ett totalt mått på 8 meter. Det finns även ett tiotal affischer med motiv från Nationalmuseums samling.

Myndigheten beslutar sig för att återlämna samtliga konstverk utom konstverk som de har köpt in med egna medel och eventuellt komplettera med nya konstverk via Statens konstråd när de är på plats i de nya lokalerna.

- Hur börjar vi lägga upp arbetet med konstflytten?
- Hur ska processen se ut?
- Vilka olika ägarförhållanden finns, och hur påverkar det konsthanteringen?
- Vem bestämmer?
- Vem gör?
- Ska en översyn göras innan vi återlämnar konstverken?
- Hur hanterar vi eventuella skador på konstverken?

Installation av konst på papper

Ellen Cronholm, museitekniker och förrådsförvaltare på Moderna museet gav sin grupp en fallstudie kring installation. De deltagande hade olika ingångar vilket gav upphov till intressanta diskussioner och värdefulla insikter. Gruppen enades om att konsthanterarens och konstnärens mål är detsamma, men att det i vissa fall kan krävas att diskutera monteringslösningarna med konstnären eftersom den ursprungliga tanken kanske inte fungerar för ett museum. Vidare togs det upp att säkerhetsaspekter och ansvarsområden behöver bestämmas på förhand, att det behövs minst två personer som arbetar med upppackningen och att packningen ska fotograferas och dokumenteras noggrant vid upppackning. Fallstudien genererade många idéer där egna erfarenheter varvades med visning av smarta produkter som underlättar vardagen vid montering av konst på papper som inte är ramad. Slutligen ställdes frågan: vad händer med alla uppfinningar som installation och hantverk leder till? Hur kan fler ta del av dem?

10 teckningar på papper har kommit till en utställning 5 dagar innan öppningen. Teckningarna som är olika stora från 70 x 50 cm till 190 x 100 cm har kommit, sampackade, hårt rullade med bildytan inåt i en papperstub som är 120 cm lång och 25 cm i diameter. Alla föremål ska installeras direkt på vägg och de har redan hål i sina övre hörn. Dessa hål får användas men inga nya hål får göras och de hål som finns börjar växa och riskerar att rivas upp. Inga irreversibla tekniker eller material får användas.

- Hur kan föremålen packas upp?
- Hur kan de installeras på vägg?
- Vad kan de monteras på vägg med och hur får man teckningarna att inte "stå rakt ut" eller "krulla sig" i nederkanten?

Installation av tredimensionellt konstverk

Moderna museet gav oss även en fallstudie kring installation som gav upphov till en engagerad diskussion kring olika tekniska lösningar för att montera det tredimensionella objektet på plats. Utmaningen låg i att gruppen fick väldigt lite information om såväl ägandeförhållanden som konstverkets material och teknik. Denna förutsättning medförde en rik ström av idéer kring tekniska lösningar för upppackning, montering på plats och gestaltning i rummet. En lång lista av frågor sammanställdes till en eventuell långivare. Fallstudien resulterade även i en diskussion om konsthanterarens etik. Om ett objekt inte går att hantera eller visa utan att orsaka skador i viktiga delar av objektet, skulle det då inte vara befoget att göra ingrepp i objektets struktur, förutsatt att museet själva äger objektet? Ett ingrepp innebär en permanent skada, men det kan också minska risken för hanteringsskador när objektet ska till-

gängliggöras i utställningar.

Ni ska installera en skulptur som skall monteras på vägg. Föremålet utgörs av en 80 cm lång kon med 35 cm i diameter i basen. Basen skall monteras 100 cm upp på vägg och konen skall peka rakt ut från väggen. Konen är täckt av löst, svart pigment och är känslig för beröring.

- Hur kan verket hanteras utan att skada ytan?
- Hur kan verket monteras på vägg utan att hanteras för mycket?
- Konstnären vägrar avrepning eller staket. Hur skapar man en barriär för detta verk i sal?

Återvinna material efter utställning

Joakim E Werning är utställningsdesigner på Nationalmuseum och gav sin grupp en fallstudie om resurshantering. Den intresserade workshopsgruppen kastade sig med stort engagemang och intresse rakt in i fördjupade och vindlande diskussioner om vad utställningsdesign och form är för något. Vad är möjligt och relevant att återvinna och vad har en institution att vinna på att använda skalbara system för olika utställningar, till exempel flexibla montersystem eller upphängningssystem? Det framkom att återanvändning av material och återanvändning av formgivningen är två olika saker, där den senare inte alltid är önskvärd. Workshopen lämnade relativt omgående den ursprungliga fallstudien för att istället omväx-

Deltagare diskuterar en fallstudie i grupp. Foto: Alissa Anderson..

lande utgå från flera konkreta utställningar och deltagarnas praktiker. Visst finns det uttryckta behov av samordning och ledning för utställningsdesign när det kommer till hållbar utveckling och resursdelning. Den sammantagna bilden från workshopen är dock snarare att det viktiga är att varje institution och projekt har sin egen logik och hämtar näring från noggrann efterforskning.

Ni har producerat en utställning på en yta motsvarande 300 kvm. Nu funderar ni på vad det skulle innebära att återbruka eller återvinna scenografin istället för att slänga allt i en container.

Ni har hört talas om att IVL Miljöinstitutet har en skrift som heter "Potential och lösningar för återbruk på svenska kontor", men ni vet inte om den skulle vara användbar för utställningsbygge.

Kostnad för produktion av scenografin har varit 300.000 kronor. Att lagra scenografin på 25 kvm kostar 500 kronor per kvm och år. Jämfört med en vanlig rivning skulle en selektiv rivning öka arbetsinsatsen med upp till 30%.

Den ökade arbetsinsatsen måste värderas mot det stora spilltalet en vanlig rivning ger.

- Vilka faktiska riktlinjer kring återbruk på museer finns redan idag?
- Vad gör ni med scenografin efter utställningens slut?
- Skulle utställningen ha kunnat designas för att lättare kunna återbrukas? (Konstnärlig frihet?)
- Vilka samarbeten skulle man kunna tänka sig mellan museer vad gäller materialåterbruk?
- Bör departementet bidra med krav på återbruk på statliga museer och vad skulle det i så fall innebära för andra museer?

Kyrkliga inventarier i magasin

Lena Klintberg och John-Björn Huber är båda samlingsförvaltare på Svensk museitjänst och gav sin grupp en fallstudie kring magasinfrågor. Deltagarna delade med sig av erfarenheter och problematik kring hantering av samlingar i magasin. Diskussionen spände över ett flertal områden på olika nivåer där frågor om förväntningar och avtal varvades med idéer om tekniska förvaringslösningar. Problematiken kring museernas stora behov av magasinering i kombination med begränsade ytor upptog en stor del av diskussionen. Några av tipsen var att ha många händer vid upppackningen, att bygga magasinet på höjden och att använda stora föremålskuddar för säker placering av objekt.

Ni har fått i uppdrag att magasinera kyrkliga inventarier från ett flertal kyrkor i närområdet. Kyrkorna är fortfarande i bruk men har inte möjlighet att förvara inventarierna på ett ändamålsenligt sätt.

Kyrkliga inventarier är ett mångfacetterat begrepp som omfattar många olika material med varierande förutsättningar och behov för hantering och förvaring. Kyrkliga inventarier avyttras eller destrueras mycket sällan, inte ens i de fall när kyrkan tas ur bruk. Kyrkornas behov av lämpliga förvaringsutrymmen är stort.

Er utmaning är att skapa bästa möjliga förutsättningar för långsiktigt bevarande av ett komplext material (trä, textil, papper, metall, målningar med mera) på begränsad yta med passiva klimatförhållanden.

- Specifik utmaning 1: Skapa en säker, funktionell och yteffektiv förvaring av kyrkbänkar.
- Specifik utmaning 2: Packning, förflyttning och förvaring av ett votivskepp.

Hur kan en skulptur av Yves Klein packas för transport?

Mattias Amundin som är packtekniker på MTAB gav sin grupp en fallstudie att bita tag i. Konsensus rådde i gruppen att hantering bör minimeras på grund av den känsliga ytan, eftersom det ansågs som den mest troliga och utmanande risken med hanteringen av objektet. Lyft av objektet föreslogs vara möjligt genom att komma åt under basen och endast belasta med en tryckpunkt i skulpturens nacke eftersom det där föreföll finnas en något dold yta. Handskar av nitril nämndes som en bra utgångspunkt samt att transportera objektet stående.

En av Yves Kleins gipsskulpturer, Venus Bleue (La Vénus d'Alexandrie), ska transporteras från ägaren (en privatperson) i mellansverige, till en utställning om avantgardekonst på ett museum i Västernorrland. Skulpturen mäter 298 x 235 x 699mm (LxBxH). Den är målad med International Klein Blue och har en mycket matt yta. Klein blandade pigment av ultramarin med petroleumextrakt. Pigmentet blandades med ett syntetiskt bindemedel av polyvinylacetat. Denna blandning skapade en matt färg som hade god färgåtergivning och stark intensitet. Skulpturens yta är mycket känslig för beröring. Det är stor risk att ytan förlorar pigment, att det blir repor och att ytan blir glansig av fingeravtryck.

Vi befinner oss i medelstor stad i Sverige under januari. Gatorna är knaggliga av slask som frusit till is och det finns risk för nederbörd. Skulpturen står utan fäste på ett podium med måtten 500x500x1500mm hemma hos ägaren på 3:e våningen. Hissen upp till våningen mäter 1200x1200x2000mm. Det finns en liten trappa innanför porten upp mot hissen.

- Vilka risker identifierar vi inför hantering av konstverket?
- Hur hanterar vi verket så att det kan transporteras från ägaren till museet i Västernorrland utan skador?

"Konkret, handfast, ahaupplevelse."

Deltagarkommentar från konferensens utvärderingsenkät

Korta inspirationsföredrag från olika delar av landet

Ann Landgren Danielsson är intendent på Skissernas museum och berättade om museets tre monumentalverk av konstnären Sonia Delaunay. Verken mäter cirka 3 x 7 meter var och hade länge haft samma placering på museet. I samband med en låneförfrågan från Musée d'Art Moderne i Paris framkom att verken var mycket sköra och komplicerade att flytta på. Låneförfrågningen resulterade i ett samarbetsprojekt mellan institutionerna kring nedtagning, konservering samt transport.

Åza Fjällborg är museitekniker på Jönköping läns museum och berättade om att museet märker av klimatförändringar bland annat genom det ökade antalet skadeinsekter, något som bidrog till kommunens beslut om att bygga om utställningslokalerna för att bättre kunna möta klimatutmaningarna. En utmaning som kvarstår är museets överfulla konst- och föremålsarkiv. I och med arbetet med ny basutställning som ska öppna 2020 aktualiseras arbetet med att montera objekt i utställning. Åsa uppmanade åhörarna att fundera på nya idéer kring montering av dräkter.

Eva Ahlström är konservator på Stiftelsen Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum i Jokkmokk och berättade om de rutiner museet har kring föremålshantering. Förutom att föremål hanteras vid magasin-, lån- och utställningsarbete har museet även omfattande verksamhet av studiebesök. Besökare har då möjlighet att fysiskt hantera föremål tillsammans med museets personal. En fråga som Eva skickade med till konferensens deltagare var: vem får egentligen hantera objekten som finns på museerna?

Sara Norrehed är utredare på Riksantikvarieämbetet. Hon berättade om Kulturarvslaboratoriet som är en nationell resurs för naturvetenskapliga analyser och undersökningar av konst- och kulturarvsobjekt. Ett av Riksantikvarieämbetets fokusområden handlar om bättre materialval i utställningar, magasin och i förpackningar. Material kan emittera gaser som är skadliga för museiföremål. Genom att testa materialen på förhand kan risker för skador minskas. Därför erbjuder Riksantikvarieämbetet ett Oddytest. Alla material

som testas redovisas i Kulturarvslaboratoriets Oddytestdatabas.

Alissa Anderson är utredare på Riksantikvarieämbetet och berättade om den förstudie som Riksantikvarieämbetet genomför om området konsthantering. Syftet är att ta fram ett kunskapsunderlag om hur branschen ser ut i Sverige idag. I förstudien har det gjorts en utblick ut i världen för att se hur konsthantare samverkar internationellt. En del av det internationella utbytet sker genom nätverkande online. Forum som PACCIN, Mountmakers Forum, Art-TechSpace och Stash finns för att dela tekniska lösningar, ställa frågor och inspireras av likasinnade.

Fredrik Kallander är konstekniker på Region Östergötland och berättade om det nationella nätverket för konsthandläggare och tekniker som samlar 21 regioner i frågan om konst i offentliga miljöer. Konst är en del av helhetsupplevelsen av en plats, men är beroende av att miljön omkring den vårdas och respekteras över tid. Fredrik pratade om den utmanande uppgiften kring förvaltning av konsten och den estetiska upplevelsen av platsen. Muntra skratt och applåder gavs till bilderna från hur det kan bli i verkligheten när konsten och verksamheterna möts. Exempel på krockar illustrerade behovet av ökad kunskap hos verksamhetschefer och förvaltare inom de offentliga verksamheterna.

Referenser

- Oddytest för bättre materialval. 2019. Riksantikvarieämbetet. <https://www.raa.se/museer/forskning-och-kunskapsuppbyggnad/kulturarvslaboratoriet/oddytest> (2019-11-18).
- Kulturarvslaboratoriets databas för Oddytest. 2019. Riksantikvarieämbetet. <https://www.raa.se/museer/forskning-och-kunskapsuppbyggnad/kulturarvslaboratoriet/oddytest/oddydatabas> (2019-11-18).
- Webbsida för nätverket PACCIN (Preparation, Art handling, Collections Care Information Network). <http://www.paccin.org/content.php> (2019-11-18).
- Webbsida för nätverket Mountmakers Forum. <https://www.mountmakersforum.net> (2019-11-18).
- Webbsida för nätverket ArtTechSpace. <https://www.arttechspace.com/> (2019-11-18).
- Webbsida för nätverket Stash (Storage Techniques for Art, Science and History). <http://stashc.com> (2019-11-18).

Paneldiskussion: Resurssmart?

Hur kan organisationer arbeta med hållbarhetsfrågor och ansträngda ekonomier men samtidigt upprätthålla en hög kvalitet? Medverkande var museichef Karin Sidén och museitekniker Lars Edholm från Prins Eugens Waldemarsudde, Pär Lindblom, chef för enheten för konsthantering på Nationalmuseum och Patrik Ulvkrans enhetschef för Svensk museitjänst.

Att arbeta resurssmart kan betyda mycket. Resursfrågor är kanske ett signum för vår tid när tillgångarna verkar begränsade och var och varannan människa har klimatångest. Samtalet kretsade kring vad resurssmart innebär för museer i deras arbete med kulturarvet, samlingarna och konsten. Det lyftes även att museer har en förväntning på sig att arbeta i enlighet med tidsandan och att vara långsiktigt hållbara i sina val. Även konkreta situationer diskuterades, som att göra medvetna materialval inför och att sopsortera efter utställningsproduktioner, samt att ta hand om den kanske verkligt viktiga resursen: människorna.

Även om paneldeltagarna inte nådde konsensus om vad som bör göras med alla transporter, byggen, högar av bubbelplast och dyra speciallådor lyckades de ändå ringa in flera områden som är mest relevanta och intressanta för institutionerna att arbeta med framöver. Tänk globalt men agera lokalt. Kan du låna objekt av grannen istället för från andra sidan Atlanten bör du nog göra så. Se dina kollegor och personal som investeringar över tid. Fundera på konsekvenserna av att ställa vissa krav. Gå gärna samman för att producera utställningar och samordna magasin, och släpp lite prestige.

Utöver detta diskuterades även vilka krav huvudmän kan och bör ställa på museer och relationen mellan bevarande och tillgängliggörande. Det flaggades för ett behov av att fokusera på frågan internationellt, via exempelvis ICOM.

Se mer

Se hela paneldiskussionen här: https://youtu.be/oph6i3_9MRw.

Paneldeltagare i programinslaget *Resurssmart?* Från vänster till höger: Mathias Strömer, Lars Edholm, Karin Sidén, Pär Lindblom och Patrik Ulvkrans. Foto: Staffan Eriksson.

Konferensens deltagare var engagerade i paneldiskussionerna genom att ställa frågor och dela med sig av sina perspektiv. På bilden håller Anna Petters i mikrofonen. Foto: Staffan Eriksson

Paneldiskussion: Konsthantering och framtiden

Vilka är förutsättningarna för konsthantering idag och hur går vi gemensamt vidare? Deltagande i denna panel var Lennart Börjesson, VD på TansArt; Henrik Orrje, administrativ chef på Statens konstråd; Simon Fors VD på MTAB; Pär Lindblom chef för enheten för konsthantering på Nationalmuseum och Suzanne Steneberg konstantikvarie på Västerbottens museum.

Utställningstakten, lån och magasinsflyttar ökar. Även komplexiteten i uppdragen ökar. Nya material kommer in i konsten och i museernas samlingar och utställningsproduktionerna blir alltmer storslagna. Den mycket erfarna panelen diskuterade vilken framtid som konsthanteringen går till mötes och vilka som är ödesfrågorna att lösa och förstå. Knappast någon som lyssnade på panelsamtalet kunde missa det helt avgörande i att ha tillgång till goda konsthantare för ett rikt kulturliv.

Panelen var enig i att framtidens utmaningar egentligen är samti-

Paneldeltagare i programinslaget *Konsthantering och framtiden*. Från vänster till höger: Mathias Strömer, Suzanne Steneberg, Henrik Orrje, Simon Fors, Pär Lindblom och Lennart Börjesson. Foto: Staffan Eriksson..

dens utmaningar och kan bäst förstås som följande tre olika behov: klimat och resursfördelning, kompetensutveckling, beställarkompetens och korsbefruktnings mellan professioner.

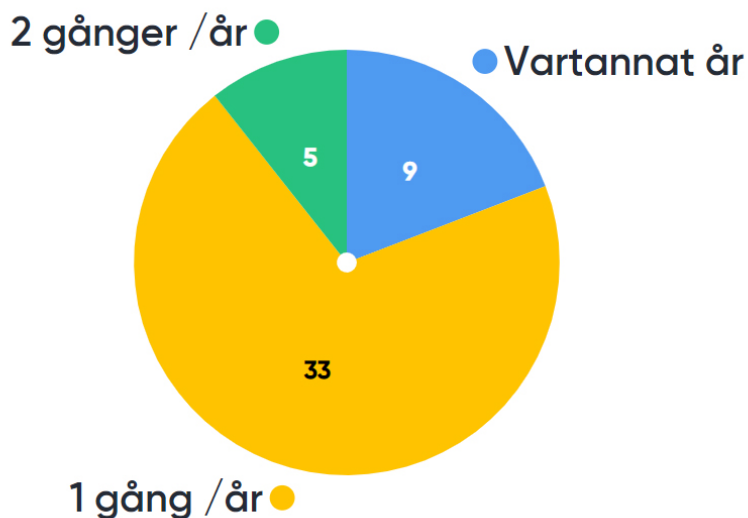
Eftersom VD:n för två av Sveriges största transportfirmor fanns i panelen kom även samtalet ibland att förhålla sig till den idag nära samarbetsytan mellan offentliga och privata aktörer och vilka utmaningar det kan utgöra.

Behoven finns av flera olika typer av mötesformer och utbildningstillfällen. Förändringar sker snabbt, det lyftes att branschen är mitt i en generationsväxling och den efterfrågade kunskapen är komplex. Peer-to-peer-learning nämndes som en klok lärandeform. Det påpekades även att de resursstarka institutionerna behöver dela med sig. Det finns stora skillnader i resurser och möjligheter vad gäller konsthantering mellan storstäderna och landsbygden, något som påverkar tillgången till konst och kulturarv runt om i landet. Skillnaderna är påtagliga även mellan de större regionala städerna och storstäderna.

En stark och tydlig röst för konsthanteringen på nationell nivå efterfrågades. Det påpekades även att denna röst bör ha internationella tentakler, eftersom konsthanteringsområdet är mera välutvecklat i andra länder, och eftersom samarbeten idag ofta är internationella.

Nätverkande, kollegialt utbyte och återkommande branschforum lyftes som framgångsfaktorer för konsthanteringsområdet. Under diskussionen framkom att ett branschforum står och faller med ett bra program, men även rätt deltagare. Framförallt behöver fler professioner och flera branscher vara representerade.

Branschforumet avslutades med att åhörare fick svara på frågor om fortsatt nätverkande via ett mentometersystem. Deltagarna fick i realtid se resultaten av sina svar på storskärm. Det var tydligt att många önskade en fortsättning på branschforumet i en liknande form. Det framkom att de närvarande såg kompetenshöjande inslag som viktiga även framöver: att diskutera uppdrag, att dela med sig av erfarenheter och att få besöka varandra på arbetsplatserna. Det lyftes att frågor om samarbeten mellan konsthantörer och konservatorer och samarbeten institutioner emellan behöver få plats. Sär-

Genom ett mentometersystem svarade konferensens deltagare på frågan om hur ofta det finns behov av att hålla branschmöten. Majoriteten av deltagarna lutar åt att branschmöte ska hållas en gång om året.

skilt många gånger sågs ord som praktiska moment, praktiska lösningar och praktiska exempel på skärmen, exempelvis hands on packning och installation.

På frågan om vilka aktiviteter som nätverksträffar i framtiden bör innehålla instämde de flesta i att samtliga av de föreslagna alternativen var aktuella: praktiska moment kring konsthantering, omvärldsbevakning och inspiration, debatter och diskussion samt studiebesök. Också ordet kurs förekom flertal gånger. Många skrev att nätverksträffar bör ske regelbundet. Någon nämnde att regionala grupper kunde vara en idé. Även online-baserade nätverksmöjligheter lyftes: mejllistor och forum på webben.

"Bästa konferensen någonsin. Utom all tävlan"

Deltagarkommentar från konferensens utvärderingsenkät

Genom mentometersystemet fick deltagarna svara på frågan om vilka typer av aktiviteter som är mest efterfrågade vid nätverksträffar inom konsthantering. Alla de föreslagna aktivitetstyperna verkar aktuella.

Studiebesök

Under konferensens dag 2 hade deltagarna möjlighet att gå på två studiebesök hos museer och hos andra konsthantingsaktörer runt om i Stockholmsområdet.

Nationalmuseums konsthantare tog emot en grupp på cirka 15 personer för att berätta om hur installationerna av några ikoniska och bokstavigt talat mycket tunga verk har gått till. System för förflyttning mellan salarna och upphängning presenterades. Deltagarna diskuterade hur konsthanteringen gått från en ”macho-präglad” kultur till dagens specialiserade och medvetna verksamhet. Även en visning av utrymmen bakom kulisserna, verkstaden och packrummet, gjordes. I verkstaden berättades det om hur och vilka typer av byggnationer som Nationalmuseum gör och hur de beställer av externa parter. I packrummen demonstrerades olika lådtyper, verktyg för installation och förflyttning och även en uppskattad live-demonstration av hur museet packar objekt.

Moderna museets konsthantare tog emot för en vandring bakom kulisserna. Deltagarna fick bland annat besöka packrummet, där packmästaren visade olika packmaterial och diskuterade återanvändning. Moderna museet återvinner sitt emballage i stor utsträckning, även delar av utställningsmaterialet, såsom monterväggar och podier, återanvändes efter utställningsperioderna. Exempel på dokumentation av hur inlånade objekt har packats upp presenterades. Dokumentationen görs i syfte att kunna packa objektet på samma sätt igen när det ska återsändas till långivaren. Museets personal berättade om en fallstudie där Olafur Eliassons verk Model Room hade packats inför transport. Verket består av känsliga och volymkrävande skulpturer som packades i ett sinnrikt system av specialtillverkade lådor. För att ta minimal plats i transporten hade det krävts millimeternoggranna beräkningar i en tetrisplanering. Slutligen diskuterades den stora utmaningen med magasinsytor, där en ständigt växande samling kräver mera effektiva lösningar.

Etnografiska museet. Pilgiftsgröda, DDT eller mittemellan? Tillsammans studerar vi föremål från världens alla hörn från alla tider och ser över hanteringsrisker, både för föremål och personal.

Svävande montering av objekt i Scenkonstmuseets monstrar. Foto: Alissa Anderson.

Deltagare provar lådtillt vid studiebesök på Nationalmuseum. Foto: Mathias Strömer.

Scenkonstmuseet. På Scenkonstmuseet tog Camilla Hällbrink, som är konservator, emot gruppen för att berätta om museets samlingsförvaltningsarbete där objekt som kostymer, scenografimodeller, dockteatrar och instrument hanteras. Deltagarna fick en inblick i frågor om att hantera hälsofarliga blydelar i instrument, ta emot mängder av potentiellt skadedjursangripna nyförvärv, arbeta tillsammans med nu levande dockmakare och låna ut objekt där delar bokstavligt hänger på sköra trådar. I diskussionerna lyftes objekt-hantering i ett mycket breda perspektiv: växande samlingar i begränsade magasinutrymmen, inventering, riskhantering, värdering och urval samt försäkringsfrågor.

MTAB bjöd på en rundvandring i lagret och verkstaden där besökarna blev visade olika typer av transportlådor och packlösningar samt fick tillfälle att träffa snickare som bygger och inreder måttanpassade lådor. Deltagarna diskuterade materialval, tekniker och livscykelanalyser, som är olika delar i det komplexa arbetet med hållbarhet, såväl för kulturarvet som för miljön.

TransArt tog emot för att visa sitt kontor, snickeri och lager i Val-lentuna för att berätta om hur konsttransporter fungerar i prakti-

ken. Olika lådkonstruktioner och material visades och diskuterades, liksom olika aspekter av att internationellt transportera konst. Deltagarna fick lära sig att sjötransport anses som det mest riskfyllda och kostsamma transportsättet, men att det i sällsynta fall, som vid försändelse av extremt tunga och stora monumentalverk, kan vara nödvändigt.

Statens konstråd tog emot en grupp intresserade deltagare från branschforumet i sina lokaler i centrala Stockholm. Först presenterades en nyhet som konstrådet inom kort kommer lansera på valda platser i landet: monitorer för videokonst som kan styras på distans. På det sättet kommer curatorerna kunna ändra program utan att installera på plats och kunna erbjuda offentliga miljöer och publiken varierade program. Därefter visades deltagarna runt i konstrådets konstlager där det sker olika verksamhet. En del konst förvaras i väntan på installering ut i landet, medan annan konst mer eller mindre förvaras permanent då den tappat i relevans för att visas i det offentliga rummet. Här sker det även viss produktion och byggnation. Konstrådet diskuterade hur hantering av offentlig konst skiljer sig från hanteringen på museer samt hur myndigheten arbetar med konstnärer och hur de curatoriskt resonerar vid val av verk i specifika miljöer.

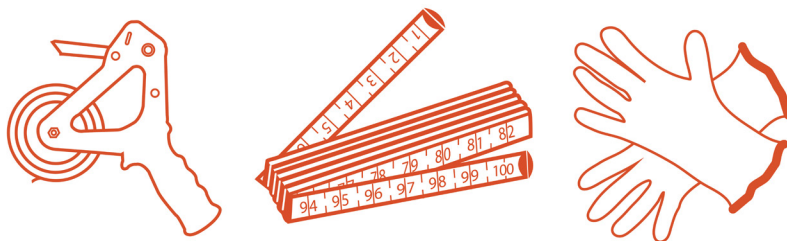
Svensk museitjänst (SMT). Verksamheten på SMT vid Riksantikvarieämbetet handlar till stor del om att hyra ut anpassade magasin till museer och andra förvaltare av samlingar. SMT arbetar aktivt med att hålla klimatet, så som luftfuktighet och temperatur i sina magasinsanläggningar på en konstant nivå. Det görs bland annat genom dubbel matning från elnätet för att minska risken för strömavbrott. Klimatet i de olika lokalerna anpassas till olika föremålskategorier. Under studiebesöket fick deltagarna en inblick i logistik/cirkulation av föremål inom magasinsanläggningar samt det mycket viktiga säkerhetsarbetet. Samtidigt som museipersonal från olika museet enkelt ska kunna komma åt sina samlingar får inga obehöriga ha tillträde. Även brandskyddsfrågor, särskilt i utrymmen där mycket känsliga objekt förvaras, diskuterades.

Etnografiska museet. På Etnografiska museet berättade föremålsantikvarien Adam Norberg om utmaningar vid hantering av föremål som innehåller eller kan innehålla gifter. Gruppen fick bland annat se giftpilar, behållare med gift och djurhudar. På Etnogra-

fiska museet finns numera kunskap om vilka slags gifter det kan finnas i samlingen och vilken skyddsutrustning personalen måste ha. Föremål som är flera hundra år gamla kan fortfarande kan vara lika giftiga nu som de var då. Museet delar in gifter i tre olika kategorier. De allmänt hälsovådliga föremålen kan bestå av naturligt skadliga ämnen, till exempel giftiga växter, eller vara sådana föremål där hälsovådligheten är en viktig del av objektets historia, till exempel giftpilar. De föremålen med en orsakad hälsovådighet är de som blivit hälsovådliga genom exempelvis konservering eller skadedjursbekämpning. Den tredje kategorin är föremål som blivit hälsovådliga på grund av nedbrytning, exempelvis föremål som blivit angripna av mögel eller vissa plaster som utsöndrar skadliga ämnen.

"Jättebra att verkligen få se vad det finns för tänk, metoder och material. Många saker verkar de olika institutionerna ha utvecklat på egen hand. Skulle detta kunna finnas tillgängligt för varandra?"

Deltagarkommentar från konferensens utvärderingsenkät

Illustrationer: Helena Duveborg (CCo).

